

Б. Ахметов

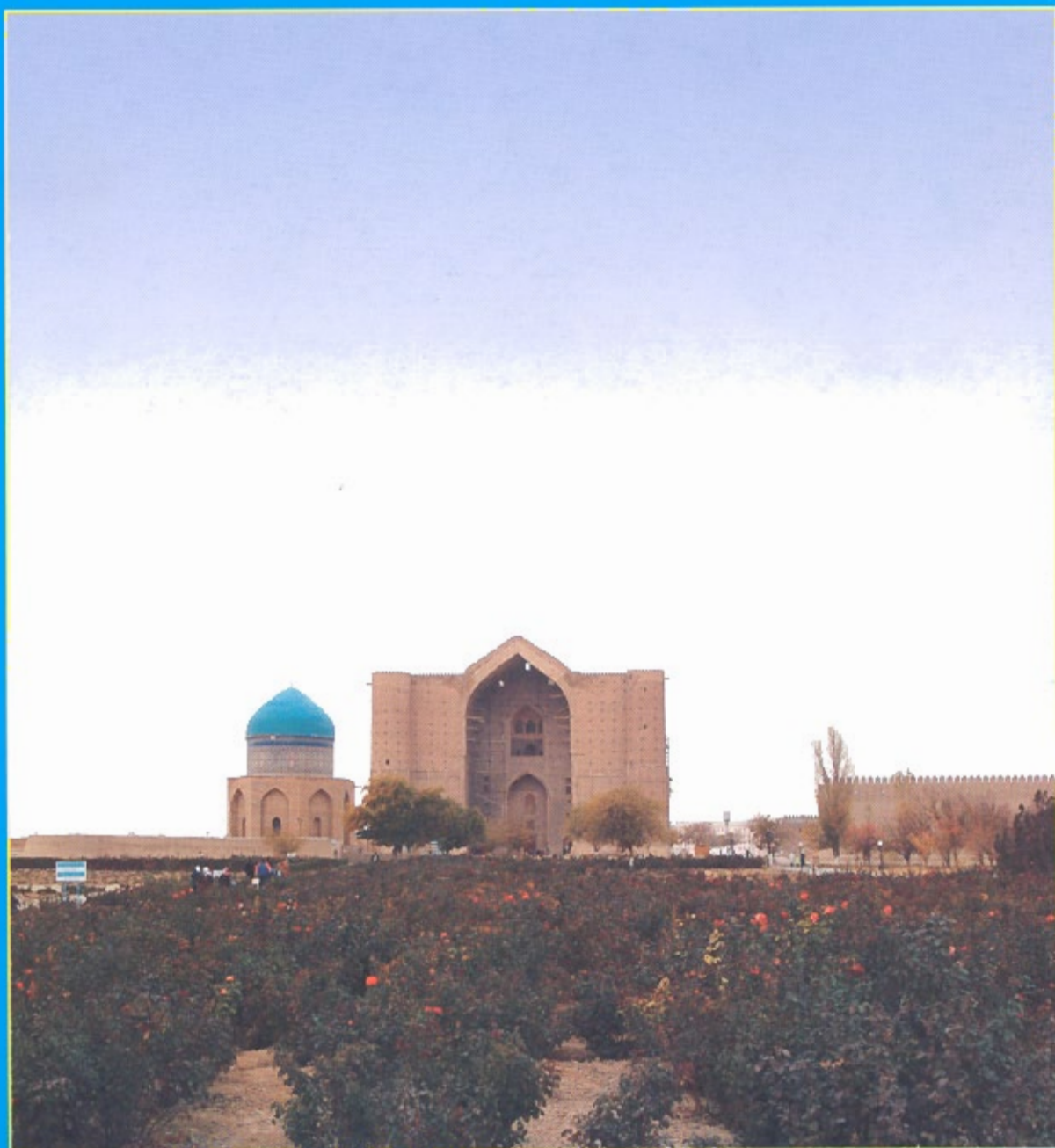
Қоғамдық-саяси, ғылыми-құқықтық журнал

ЗАҢ ЖӘНЕ ЗАМАН

ЗАКОН И ВРЕМЯ

Общественно-политический, научно-правовой журнал

№6 қараша-желтоқсан, 2007

АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚ

ДИФФАМАЦИЯ ЖӘНЕ АДАМНЫҢ АР-НАМЫСЫ МЕН ҚАДІР-ҚАСИЕТІ

Думан МӘУЛЕНОВ,
Қазақ гуманитарлы – заң университетінің аспиранты

Қан қоғамын болса да ең басты байлығы мен баға жетпес қанынасы адамның өзі. Еңбегіне оны барынша құрметтеу сол қоғамның өркеніет көшпне қаныштығы дескенін, мәдени таму деңгейін көрсетеді. Өткен дәуірлер тарихына көз жүгіртсек, адамды түрлі әлеуметтік топтарға, таптарға, ұлттарға, наным-сенімге, басқа да белгілеріне қарай жіктеу мен бөлу – олардың теңдігін, даралығын, кісілік қасиеттерін қадірлеуге, жеке тұрғы ретінде мүдделерін толық ескеруге мүмкіндік бермеді. Өркеніет өрісі кеңіген сайын адамның сан түрлі өмірлік мүдделерін тану, ескеру, қанағаттандыру мәселелері күн тәртібіне қоныла бастады. Демократиялық, құқықтық мемлекет орнықтыру барысында адам мүдделері басты құқықтық-саяси құжаттарда, ең әуелі Ата заңда ішкініше орын алып келеді. Мұның өзі үлкен бетбұрыс, игерілушілік қадам екені анық. Солан дегенмен жеке адамның құқықтарын, мақсат-мүдделерін ыңырымында бекіту өздінен барлық проблемаларды шешіп бере алмайды. Өйткені адам мүдделері сан алуан өрі күрделі. Олар жайындағы таным-түсініміз де үнемі кеңейіп, толығып отырады. Адамның ар-намысы мен қадір-қасиетін сақтау өрі қорғау барысында бұрын бізге мәлім болмаған бірақ, өмірде кездесетін, бірқатар шет елдерде әлдеқашан тәжірибеге енген ұғымдар мен түсініктер бір екенін білеміз. Соның бірі – диффамация. Еңбегіне, осы мәселенің қыр-сырын алуға талпыныс жасап көрейік.

Бір сөзбен айтқанда, диффамация дегеніміз – біреуді қарайтын мәліметтерді жариялау. Қошшылықтың үлкен бір тобына таратылып жалған сөз айту немесе оларды кез-келген түрде жариялау сол адамның ар-намысына, беделіне нұқсан келтіреді, құқық бұзу болып табылады. Әлетте мұндай мәліметтерді тарату соған қатысты кісіге қарсы негізсіз айыптаулар тұтастықпен сондай-ақ, жеке басына моральдік зиян болып есептелетін қатынастарды көрсетеді [1, 22 б.].

Ресей сот жүйесінің өкілі, осы проблеманы жан-жақты зерттеп жүрген заңгер-ғалым В.С. Потапенконың анықтамасы бойынша, диффамация – сөз бостандығы және бұқаралық ақпарат құралдары еркіндігін асыра пайдалану, жәбірленуші жөнінде ел-жұрттың алдында шындыққа сәйкес келмейтін қаралаушы мәліметтерді тарату арқылы адамның ар-намысын, қадір-қасиетін және іскерлік беделін кемсітуге бағытталған азаматтық-құқықтық деликт [2, 72 б.]. Мұны осынау ұғымның жалпылама сипаттамасы деуге болады.

Диффамация ұғымы Батыстан заңнамасында және бірқатар отандық әлеміеттерде дәйексіз, шындыққа сәйкес келмейтін ғана емес, кез келген қаралаушы мәліметтерді, оның ішінде нақты болған жағдайларды да таратуды қамтиды. Деликт диффамацияға шындыққа негізделген болса да мазмұнында адамға жағымсыз сипаттама беретін және оның кісілік қасиеттеріне нұқсан келтіретін мәліметтерді тарату жатады. Бұларға адамға келіп аурулардың бар екендігі, жеке өмірінің интимдік жағының анық-қанығы, өткен өмірінде солғы болғаны, тағы басқа ақпараттарды қосуға болады. Әйтпегі, мұндай мәліметтерді айту және жүргізу жариялау сол адамның жүйкесіне күш түсіріп, көңілін толқытатыны анық. Бұрынғы Кеңес Одағынан тараған елдердің көпшілігінде бұған қарсы анық да дәл азаматтық-құқықтық санкциялар жоқ. Алайда осынау азаматтық-құқықтық деликт әлемдегі көптеген мемлекеттердің құқықтық жүйесінің ажырамас элементі болып табылады.

Бұл жерде біз бірқатар мемлекеттердегі осы мәселенің

құқықтық жолмен шешілу жағдайларына шөлу жасай кетпекшіміз. Мысалы, Францияның 1819 жылғы Қылмыстық кодексында қызметтен немесе қызметтен тыс адамдардың жеке немесе отбасылық өміріне қатысты қаралаушы жағдайларды жариялағанда оның шындығын дәлелдеуге жол берілмеген. Швейцарияның 1937 жылғы Қылмыстық кодексында диффамацияға қатысты, жәбірленушінің жеке өміріне қатыстысын есептегенде, барлық қаралау жағдайларында жазықсыздығының негізгі ретінде шындыққа сәйкес жасауға жол берілді.

Жапония Қылмыстық кодексінің диффамация жөніндегі анықтамасына қарасақ, ол – әлдекім туралы шын немесе жалған бұлауына қарамастан оның ар-намысына тиетін мәліметтердің қандай да бір таратылуы. Өлген адамның ар-намысын таптаған хабардың несі шындығы дәлелденген жағдайда ғана жаздан босатылады. Англо-саксон құқықтық жүйесіне жататын Ұлыбритания заңнамасында бұл саладағы негізгі заңды ақт – 1996 жылғы диффамация туралы заң бұлып табылады. Осы заңның мән-маңызына қарағанда диффамацияға қоғамның саналы мүшелерінің түсінігінде адамды кемсіту болып табылатын пікірлер жатады.

Кісіні кемсітетін түсінік ретінде оны жеккөрушілікпен мысқылдау немесе басқалай қоғамдық бөлектеу, жақтырмау мақсаты бар пікір есептеледі. Мұндай пікірлер кісінің абырой-атағына қандай да бір орында жеккөрушілік жапсырған-жапсырмағанына қарамастан әрқашан диффамация болып табылады. Мысал ретінде 1943 жылғы қозғалған бір істі аласақ, онда жапсырған өзінің фильміне таланткер зорлауға ұшыраған деген болатын. Сол зорлау жөніндегі бұл пікір таланткердің қасына болған басқа адамдарға қатынастық тұғынан кезден бастап, тіпті, мұндай ойдың сол адамға қандай да бір моральдік жағымсыз атак жапсырмасы да, диффамация болады деп тапты. Британ заңнамасы мысалына сәйкес көңілді толқытатын (бала асырап алу күпіясы, белгілі бір ауру түрлерін) мәліметтер таратуға тыным салу жөнінде ұсыныстар атталады [3, 141 б.].

Жалпы Еуропа елдерінде диффамацияға қарсы заңды баршылық. Оның бірі де «Адам құқығы және негізгі бостандықтарын қорғау туралы» Еуропалық Конвенцияға сүйенеді. Осынау елдерде диффамация үшін қылмыстық қудалау жағдайлары жиі кездесетін екен, бірақ қылмыстық жаза тағайындау өте сирек көрінеді. Шамасы, бұл осы Конвенцияның 10-бабында көрсетілген ой-пікір айту еркіндігі жөніндегі қағиданы орындауға байланысты болса керек. Қылмыстық жаза көп ретте ой-пікір еркіндігіне түсеу салатыны белгілі, бұл демократиялық қоғам дәстүрлеріне сәйкес келе бермейді. Еуропа конвенциясына қосытпағандықтан бодар, Ресейде де сонғы кезде диффамация институтын енгізу туралы пікірлер жиі айтылуда.

Жеке және отбасылық құпияның, жеке өмірдің қолданылу маңызындағы жөніндегі келісін Ресей Конституциясы 23-бабының 1 тармағында ар-намыс және абырой-атақты қорғау жөніндегі ережелердің тікелей қасына жаңада. Бұл норма одан өрі азаматтардың қызметі мен кәсібін жүзеге асыруға байланысты белгілі болған мәліметтерді таратуға заңдық тұрғыда тыным салудағы өзінің көрінісін тапты. Жеке өмір жөніндегі мәліметтерді таратуға тыным салудың иш шығарушы «Ресей федерациясындағы федералдық органдар қызметі туралы», «Ресей федерациясындағы мемлекеттік қызметі туралы», тағы басқа арнайы заңдарға енгізілді.

Осынау аңнамалар әрбір адамның жағымдылық презумпциясын (кінәсіздік презумпциясы, салық төлеудің немесе азаматтық айналымға қатысушылардың т.б. адалдығы) шығатынын білдіретін мән ғана. Осыған байланысты моральдік тұрғыдан та құқықтық тұрғыдан да анықталған адамның жағымсыз қ-әрекеті жөніндегі ақпарат тек қана белгіленген тәртіппен ғана жұртшылыққа жариялануы тиіс, атап айтқанда жариялы түрде өкімшілік және сот процедураларын өткізу жолымен ғана. «Жеке өмірде адамның жеке тұлғасын өзінің еркіндігін пайдалана отырып, басқаларға белгілі болмауын қалайтын жақтары құрады» деп атап көрсетеді М.В. Багдан. - Бұл жеке адамның өмір сүру ортасының қолқуылмаушылығын білдіретін өзіндік егемендігі. Мұндай жағдайда құпия қоғамға немесе құқыққа қарсы әрекеттерін жасырып жатпанына ескеріліп отыр. Ол әрбір адамның сырт көзден жасырып оталық интимдік өлемі және іскерлік мүдделері болуына тәбиғи ұмтылысын білдіреді /4, 181 б./

Ресей және шетел диффамация жөніндегі дерек көздерін талдаудың тиімді ақпаратты таратуға байланысты бөлігіне аңнаманы дамытуын екі негізгі бағытын анықтау мүмкін болды. Әйтпес, ең алдымен, диффамацияға жеке өмірге, жеке отбасылық, дортерлік, тағы басқа құпияларды, сондай-ақ қызмет адамдары мен жария салықкерлерін, қоғамда елдегі салмағы бар тұлғалардың кәсібі және қоғамдық қызметіне қатысты мәліметтерін жатқызу жөнінде болып отыр.

- Ресейлік азаматтық-құқықтық ғылымды одан әрі дамыту алаңын диффамация түрлерін құқықтық реттеуін дамыту жолымен жүріп тіс, өйткені қазіргі шикта құқық қорғауын бұл саласын негізділігі дамыған деп те және қазіргі заманғы ғалымдар талдап жасаған деп те айтуға болмайды. Жеке өмірдің, жеке және отбасылық құпияға қолқуылмаушылық құқығын азаматтық-құқықтық қорғаудың арнаулы механизмін Азаматтық заңнама тікелей қарастырмағаны анық. Заңнамаға жеке өмірді қолқуылмау азаматтық-құқықтық қорғау әдістерін енгізу заңматтардың конституциялық құқықтарын еңбір келерісіне жүзеге асыруға барынша тиімділікті қамтамасыз етуі, адамға келетін ең құқық бұзғыа қарсы өз бетінше - азаматтық, тіпті өкімшілік аппараттың көмегіне жүгінбестен - бұрынғы құқығын қайтарып келтіруге қажетті шаралары өткізіліп қабылдауға мүмкіндік беруі тиіс, дегені орыс ғалымы О.Ю. Черников /5, 22-25 б./

Жеке өмірге қолқуылмаушылығы құқығы адамға берілген және мемлекет кепіл болған өзін тараты ақпаратты бақылау және интимдік сипаттағы мәліметтерді жариялауға кедері жасау мүмкіндігін білдіреді. Егер таратылған мәліметтердің қаралаушы сипаты болмаса, тіпті шындыққа сөйкес келмесе де, диффамациялық деңгей құрамы болмақты /6, 52 б./

Таратылған мәліметтердің шындыққа сөйкестігіне және өз әрекетіне таратушының субъективті көзқарасына байланысты А.М. Эрзелевский диффамацияның төмендегі түрлерін жіктеп көрсетеді.

- Жалған қаралаушы мәліметтерді тарату - қасақана жасалған, дәлелсіз диффамация немесе жалғ;
- Жалған қаралаушы мәліметтерді қасақана емес тарату - қасақана емес, дәлелсіз диффамация;
- Шындыққа негізделген қаралаушы мәліметтерді тарату - дәлелді диффамация /7, 11 б./

Соны айтқанда диффамация түрінің бар екенін көптеген заңгер-ғалымдар мойындайды. Мысалы, Е.А. Сувановтың редакциялауымен шыққан Азаматтық құқық оқулығында былай деп көрсетілген: «... көптеген шет елдерде - диффамация ұғымы «... азаматтың ар-намысы мен қадір-қасиетін маскараланған жалған ғана емес, шындыққа сөйкес келетін мәліметтерді тарату да қамтиды. » /8, 736 б./

Мұндай байламен бір маңызды жағдайды ескере отырып келісуге болады - дейді Потапенко С.В. - Шын, бірақ адамды қаралайтын мәліметтерді тарату барлық елдерде диффамация ұғымына жатқызыла берілгені. Бұл негізінен,

ережелен тыс жағдай. Оның ішкі бойынша, шындыққа негізделген қаралаушы мәліметті тарату диффамация ұғымына кірмейді /9, 52 б./

С.В. Потапенконың «О понятии диффамации в СМИ» мақаласында АҚШ-тың диффамациялық құқық жөніндегі маман-заңгері Роберт Вандереттің пікірі келтіріледі. Ол былай деген екен: «Диффамация - жалған және артықшылықтармен қорғалмаған, адамның беделін түсіретін, басқалардың сол кісіні айыптауға яки жек көруге немесе бизнесіне зиян келтіруге бастайтын байлам» /9, 52 б./

А.М. Эрзелевский мұндай көзқарастар диффамация терминінің басқа біреуді қаралайтын кез-келген мәліметті қамтитын ұғымын орынсыз тарылтады деп есептейді /10, 131 б./

Біз шындыққа негізделген қаралаушы мәліметтердің қандай жауапкершілік жүктейтінін нақты мысалдармен талдап көрейікші... Мысалы, әрбір сайлау науқаны алдында біз бұқаралық ақпарат құралдарында кейбір депутаттыққа кандидаттар жөнінде бұрын сотталғаны жөніндегі мәліметтерді, шын мәнінде олар бұрын сотталғаны алынған болса да, жарияланған жүргенін байқап жүрміз. Бұл жағдайда азаматтық заңнаманың ережелеріне сай бұрын сотталған кандидат сотталғаны жөнінде мәліметтерді жоққа шығаруды талап ете алмайды, өйткені ол мәліметтер шындыққа негізделген, бірақ, сотталғаны алынып тасталғаны жөніндегі мәліметтің толық еместігі оның заңды мүддесін қозғайды және ол сол бұқаралық ақпарат құралында заңнамаға сөйкес қарсы жауабын орналастыруға құқылы.

Диффамация туралы түсініктер әртүрлі болғандықтан да бұл жөніндегі заңнама әлі де көптеген пікірталас туғызып отыр. Мысалы Еуропа кеңесінің Бас хатшысы Т. Дюис осы ұғымға мүше мемлекеттерді диффамация үшін журналистерді қылмыстық қудалауды мн жүйінде доғаруға шақырды. Ол дүниежүзілік баспасөз күні қарсаңында жариялаған мәжілісінде диффамация үшін қудалау қорқытып-үркітуден барынша жеңіл формасы екенін атап айтты. Шындығында диффамация үшін жазалау Еуропа кеңесіне мүше мемлекеттердің үштен бірінде қарастырылған екен. Бұл заңдар сын мақалаларды болдырмау үшін жиі қолданылатын көрінеді. Бас хатшы мұндай заңнаманы жоюға шақырып, журналистер талап-арыздар бойынша үлкен қаржы төлемеуі тиіс екенін айтты. Мұндай пайырлы Ресей Журналистер олағы қолдағанымен, Ресейдің заң шығарушы органы салқын қабылдады. Мемлекеттік думаның вице-спикері Л. Слесканын ойынша орыс қоғамы бұл норманы алып тастауға әлі дайын емес, өйткені Ресейде де, басқа мемлекеттерде де журналистердің «талсырыспен» жұмыс істеуі кен орыс алып отыр.

Біздің еліміз де өмір өті ұсынып отырған осынау үзірістен сырт қала алмайды. Қалық қоғамында біреуді қаралау, оскен аян тарату, кемшіліктерін бетіне басу, өзінің, туған-туыстарының, ұл-қыздарының өрескет қылықтарын, әдепке жатпайтын әрекеттерін бетіне салып қыту, бір сөзбен айтқанда, сөзбен күйе жағу фактілері аз болмаған. Мұндай жаңшылар көбіне жалма-жан жауап беру, қолма-қол тойтарыс беру, ұтқыр сөзбен бетін қайтару жолымен шешіп отырған. Сөйне тоқтаған, сөз күдіретін бағалаған елде мұндай өкпе-реңін бас араздықты басу жолдары сол халықтың дәстүр-салтынан, ел жерге жатмаған даға заңдарынан шығып отырған. Бұған шешендік сөздер, ел аузындағы әңгімелер, ақындар айтысы, басқа да ұлттық фольклорлық туындылар мысал бота алады /11/. Бүгінгі күні молені деңгейіміз қанша дамыды дегенмен ескіліктің са-рықшылықтары қойылып біткен жоқ. Бірақ оны бұрынғының жолымен шешу мүмкін емес. Жаңа заңдық ережелер, ұстанымдар керек. Тек сөз заңдар мен ережелерге, ұстанымдарға халқымыздың озық дәстүрлерін мүмкіндігінше пайдалану жолы ролы тәдестіруге қажет деп түсінеміз.

Қорыта айтқанда

1. Диффамация мен жалғаның, қорлауың ара-жігін анып, өркансысының сипаттамасын толық айқындап түсу қажет деп

блемі. Кінша айтсак та диффамация жала емес, оның корлау-
ды да оңешедіктері бар.

2. Жасөспүрүмдүк калыптандыруу жана өнүктүрүү чөйрөсүндө азаматтык- укуктуу коргоо шаралары мен өздөстөрүн даярдап, натыйжалуу закон чыгаруу- шынын табуу арада аткаруунун милдеттерин бөлүү түрү өткөнгөн. Азаматтык- укуктуу коргоо адист менен бирге катталып, ал кенде типт. диффамациядан коргооунун бирден- бир институту деп оронун атайын жүр.

3. Сөз бостандығын асыра пайдалану белен алып тұрған кәсіпті жаңадан диффамациядан соттық қорғау бір жағынан, индивидтің құқық ақпараттық деликттерден қорғайтын, екінші жағынан, жеке адам мен баспасөз арасындағы даулы шешу кезінде бұқаралық ақпарат құралдарының еркіндігін сақтауды қамтамасыз ететін аса маңызды демократиялық, құқықтық институт болуы тиіс. Яғни, диффамацияны құқықтық зиянымыз еңгізе отырып, біз демократияның бағы өлшемдерінің бірі - сөз бостандығы аясын тарылтып алмаймыз ба деген мәселе пікір талас тақырыбына айналуы тиіс.

КУКЫК МƏСЕЛƏЛƏРİ

АУЫЛ ЖАСТАРЫНЫҢ НАРЫҚТЫҚ
ҚОҒАМДАҒЫ АДАМГЕРШІЛІК –
КҰҚЫҚТЫҚ ТӘРБИЕСІ

Еркебұлан НҮСҚАБАЕВ,
Қ.А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік
университетінің ізденушісі

Жаңылыну жаңылындағы кайраттың тарықтык когамы бытыс-
тык өмүр салтынын көтөнмөл жактарын жарнамалап, тек хан-
табыс табуды күйтөгөн коммерциялык дас басылымдардын
бейнефильмдерин жөне телехаттардын суреттеме терин
ептеген жастардын көңүлүк жиналган орындарда жаңымсыз
кытыктарга бой алдырып, тартп бугулары көбөйп барды.
Мундай жагымыс миңе-кутык көрүнестерин ылымда «девиация-
лык» (ауыткушылык) миңе-кутык деп аталады. Миңе-кутык-
тын мундай түрүн когамга жат, өр когамдык тартп бугу-
тан барлык терис кытыктар узак будактык, көңүлүк орынды
боккан балзаттуу, баскалардын ар чамасына, шамына тийп,
үрүнү, зуыр сөздер зйтү, кытмыс жасау, үрлык истеу, кара-
кышык, нашакорлык, жөүкшөлүк, т.с.с. жаталы /1-3/. Себеби,
өлүмөттүк өмүр ордунан бир калыпты ботт бермейд, ошун-
дайды келдескен кейбір кындыктарда адам миңе сыр берип,
жөндин астымен, зуырдын үстмен жүрүт тырысалды. Миңе,
ошундай зурыс жолдан ауыткуу нүшандары ауыткумалы миңе-
кутык немесе девианттык миңе-кутык деп аталады.

Ғылымдар ауытқымалы мінез-құлық көріністерінің себептерін ашын көрсетуге тырысады. Айталық, девиацияны биологиялық және психологиялық тұрғыдан түсіндіреді, ең алдымен, ауытқымалы қылық адамның миымен байланысты деген пікір арасына келіп саяды. Ал, ауытқымалы мінез-құлықтың социологиялық, сондай-ақ, девиациялық мінез-құлықтың ағнамалық-құқықтық түсіндірмесі де жоғарыда мысал ретінде келтірілген себептердің әсерін жоққа шығармайды, бірақ ауытқымалы жағымсыз мінез-құлықтың түзу және дәмді, қатыпасту себептерін әлеуметтік-мәдени факторлармен, яғни белгілі бір қоғамдық құбылыстың дамуының белгілі бір кезеңіндегі әлеуметтік-экономикалық және рухани-мәдени жағдайының нақтылы қалпымен байланыстыра қарастырады. Мысалы, француз социологы Э. Дюркем өзінің алына ауытқудың (девиацияның) себебі неде? Егер девиация мен конформизм бір нәрсеңі екі жағы болатын болса, онда біріншісіне неге көп көңіл бөлінеді? - деген сұрақтар қойып, бұған өз төмендегіше жауаптар ілдеген. Біріншіден, девиацияның өте бір өлшеме құбылыс болуына және оның адам көңілін өзіне тартқыштық қасиетпен деп көрсетсе, екіншіден, олардың басым болуына оған деген халықтағы, мемлекеттегі қобалжулықтың көтеріңкі болуымен байланыстырады.

Ауытқымамы мінез-құлық қоғам мүшелерінің көпшілік топтарына тартп, қоғамның негізін шайқастыру мүмкін де жағдайлар кездеседі. Мұндай қоғамның күйі әлеуметтік аноним, яғни қоғамның деформациялануы - төртінсіздену деп аталады. Мұндай жағдайлар көбінесе әлеуметтік дағдарыстар, теріс реформалар, соғыстар мен революциялық төңкерістер, басқа да ірі әлеуметтік дүмділер кезінде болады.

«Анонимия» ұғымы француздың «anonyme» деген сөз негізінде пайда болған. қазақшаланғанда «аноним бұйыты» деген мағынаны бйырады. Э. Дюркгейм өзінің теориясында бүт ұғымды адамның өзінен-бі билеуін «аутыты», белгілі бір «норманын бйымауы» деген мағынада қолданын. Бүт ұғымының мәнін, ол осындай мағынада түсіндірі келіп, адамның көзмі прштілігін реттеуізе өлеуметтік нормалар адамдардың мінез-құлқын реттеуін, басқаруын феномен болатындығын мойындайды.

1. Черныков О.Ю. Достоверная информация как показательство на неприкосновенность частной жизни // Юрист, 2003 жыл. №7. 22 бет
2. Потапенко С.В. Личное мнение как привилегия от иска о диффамации в средствах массовой информации // Журнал российского права, 2002 жыл. №5. 72 бет
3. Ерищенко К.В. Гражданский притязание защита чести и достоинства личности // Советское государство и право, 1980 жыл. №10. 141 бет.
4. Басиль М.В. Конституционное право РФ. Москва, 1998, 181 бет
5. Черныков О.Ю. Достоверная информация как показательство на неприкосновенность частной жизни // Юрист, 2003 жыл. №7. 23-25 беттер
6. Потапенко С.В. О понятие диффамации в СМИ // Юрист, 2002. №1. 52 бет.
7. Ардегевский А. Диффамация // Законность, 1998. №12. 11 бет.
8. Гражданское право / под редакцией Сулянова Э.А. Москва, 2000. том 1. 736 бет.
9. Потапенко С.В. О понятие диффамации в СМИ // Юрист, 2002. №1. 52 бет.
10. Жиделевский А.М. Компенсация моральности вреду анализ и комментарий законодательства и судебной практики. Москва, 2000. 131 бет
11. Исмаилов Төрөхүз. Даланын дара димарлары. Алматы, 2001 жыл

Под диффамацией, как в отечественном, так и зарубежном праве обычно понимается распространение порочащих сведений о каком-либо лице — как физическом, так и юридическом. Диффамация на сегодняшний день является насущным вопросом, изучению которого уделяется много внимания. Данная статья посвящена анализу сущности и значения указанной темы, а также выявлению правовых проблем.

Автором на основе научного обзора работ о диффамации сделана попытка приведения своих выводов и предложений.

In the national and international law relations defamation is usually described as spreading of defaming information about some person — physical or juridical. Nowadays defamation is one of the vital issues attracting a lot of attention for its studying. This article provides analysis of an essence and meaning of the theme, as well as discusses juridical problems arising here.

On the basis of scientific review of articles on delamination the author provides his conclusions and suggestions.